

Gòsce z Fryzji

Jest rzeczą naturalną, że działacze kaszubscy żywo są zainteresowani losem innych mniejszości etnicznych w Europie. Dość podobną sytuację do naszej mają Fryzyjczycy. Właśnie delegację z tamtych stron gościliśmy niedawno na Kaszubach.

Przybyli goście reprezentowali Akademię Fryzyjską (Fryskee Akademy): dyrektor dr Lamsment Jausma, dr Tjeerd de Graaf - specjalizujący się w zakresie fonetyki, dr Jehannes Itsma socjolog. Akademia Fryzyjska jest instytucją naukową i oświatową. Prowadzi badania w zakresie językoznaw-

zes ZK-P OT Wejherowo Henryk Kanckowski, Jerzy Stachurski, przedstawiciele redakcji „Nordy” Bernard Hinz, Ryszard Hinc i Kazimierz Klawiter. Spotkanie odbyło się w Pałacu Przebendowskich.

Fryzyjczycy jako lud (liczebnością i statusem kulturowym), są podobni do

Goście podczas spotkania w Pałacu Przebendowskich; od lewej Bogusław Breza gospodarz spotkania, Tomasz Wicherkiewicz, Jehanes Ytsma, Lamsment Jausma i Tjeerd de Graaf.

stwa, socjologii, historii, filologii. Współpracuje z uniwersytetem w Amsterdamie, Londynie a także z uczelnią z Japonii. Co ciekawe, Akademia współpracuje także z ok. tysiącem badaczy amatorów. Goście spotkali się z przedstawicielami Zarządu Głównego Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego i redakcji „Pomerania” oraz z władzami Uniwersytetu Gdańskiego.

W Wejherowie podejmował ich dyrektor Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej Bogusław Breza. Na to spotkanie przybyli też wiceprezydent Wejherowa Jaromar Łukowicz, przewodniczący Rady Miejskiej dr Janusz Iskierski, prof. Jerzy Treder, Stanisław Janke, wicepre-

kaszubów. Ich liczbę szacuje się na ok. 600 tysięcy (Kaszubów ok. 500 tys.). Zamieszkują wybrzeża (wyspy) Holandii, Belgii i Niemiec. Co ciekawe, język fryzyjski różni się od holenderskiego mniej więcej w takim stopniu jak język kaszubski od polskiego. Jednak jest on lepiej skryształizowany niż kaszubski, którego forma literacka jest na etapie kształtowania się. Weześniejsze są też zabytki piśmiennictwa fryzyjskiego jak zresztą i w języku holenderskim w stosunku do polskiego. W 1943 roku ukazało się pierwsze pełne tłumaczenie Biblii na fryzyjski. U nas mamy dopiero od dwóch lat Nowy Testament.

dok. na str.4

Jaromira Labudda

RZECZĚ MIE

Rzeczë mie, słuńce, dokądka chòdzysz?
Dze wcyg wanożisz, za czym twój gón?
Dlòcze tej sej na nas sã gòrżisz,
Że skarń przëkriwò ce szari blón?

Pòwiédz mie, czasu, czemu tak gnajesz?

Chcesz zemknąc, niglë przëzdrzã nen rok?

Niczegò mienic nie òprzestajesz.

Zamknij na sztót swój kamianny źdrok.

Chòc sadnąc chwilã i zazdrzec bëne,

Nalòz zarò swój cëchi mól.

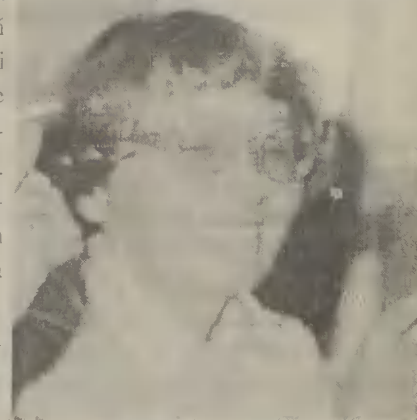
Mòże dóm radã zalëczëc renë,

Wëszukac szczescé, a znikwic żól?

Izabella Trojanowskô

szef „Rodny Zemi” nie zëje

W sobòtã 22 lëčkwiata doszła do nas tragicznò wiadomòsc. Dzien rëchli 21 IV w szpitalu Akademii Medycznej we Gduńsku pò zawale serca òdeszła w cëń smiercë redaktor **Izabella Trojanowskô**. Wastnò Iza òd pięćdziesiąt lat zajmowała sã gazëtnictwã. Pòzni trudnia sã wëdawnictwã Zrzeszenia Kaszëbskò-Pòmòrzcëgò, a òd rokù 1990 bëła twòrcã i realizatorã Telewizyjnego Magazynu Kaszëbsczëgò „Rodnò Zemia”. Bël to człowiek wiòldzi miarë. Program pòd ji czerënkã miòł baro wiòldzë ùwòżanië, kùliż to lëdzy ze lżã w òczach òbżerało swòje stronë na wżërnikòwym ekranie, a kùliż wspaniałych wspòminków i przëżëcòw ùtrwalonëch je na blëwiãzce filmòwi. Zafelalo blòs na nich ùdokumentowóny żëcowi stegnë Wastnë Izablë. Dzysò, we

czwiòrtk 27 lëčkwiata żegnómë na smãtòrzu Srebrziskò we Gduńsku wiòldzëgò dzejòrza na kaszëbsczi niwie, doskònalëgò szkòlnëgò młòdëch dzënnikarzów zajmujęcëch sã kaszëbiznã za co wdzãczny sã ji drëszë z redakcëji „Nordë” i wespółrealizatorzë Magazynu Kaszëbsczëgò „Rodnò Zemia”.

Lektorat kaszubskiego

W każdã srodë (poczãwszy òd 22 lutego do czerwca br.) w sali 155 Kolegium Wydziału Filologiczno-Humanistycznego Uniwersytetu Gdańskiego, ul. Wita Stwosza w Oliwie odbywają się zajęcia lektoratu kaszubskiego. Początek zawsze ò godzinie 15.45, a koniec ò 17.15. Lektorat prowadzi mgr Marek Cybulski. Uczestniczyć mogą wszysecy chëtni.

CĚZ JE CZĚC

Starsi uczniowie szkoły podstawowej z Gowidlina pod Sierakowicami odbyli wycieczkę do Warszawy. Zwiedzili Pałac Namiesnikowski, gdzie zaprosił i przyjął ich ks. prałat Franciszek Cybula - kapelan Prezydenta RP. Po kaszubsku raczej nie dyskutowano, chodził ks. Cybula - rodem właśnie z Gowidlina - doskonale zna tę mowę. Do tego pałacu jeszcze kaszubszczyzna nie trafiła - ale poczekajmy - może i w Warszawie urzeczywistnią się słowa poety Jana Trepczyka (... "le mē ce dómē w pałac przinē i w pierszē sadnāc rēdzi...").

21 kwietnia zawiązało się Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Kościerskiej. Symboliczne rozpoczęcie działalności upamiętnione zostało zasadzeniem drzewka dębowego przy pomniku Józefa Wybickiego w Kościierzynie. Po założycielskim spotkaniu towarzystwo liczy już 30 członków. Prezesem wybrano Helenę Wegner.

22 kwietnia rozpoczął się w Krokowej o godzinie 11.00 V Festiwal Ekologiczny. Tego dnia na dziedzińcu zamku odbyło się uroczyste otwarcie. Dzień później ze swoim występem przybył Teatr Prawdziwy z Bielawy "Posłańcy wiatru". 24 kwietnia był dniem szkolnym, zaś 25. odbyło się sympozjum pod nazwą "Wartości kulturowe Kaszub Północnych należy chronić". Następnego dnia dyskutowano na temat: "To, co po nas zostanie". Dziś, czyli czwartek, prze-

znaczony jest na omówienie zagadnień ekologicznych, zaś jutro uczestnicy wezmą udział w seminarium poświęconemu parkom krajobrazowym i narodowym (temat: "Parki dla życia"). Na 29 kwietnia organizuje się wycieczkę do Nadmorskiego Parku Krajobrazowego, po czym nastąpi zakończenie imprezy. Z początkami organizacji Festiwalu Ekologicznego związany był zmarły przedwcześnie Jan Drzeżdżon, który pięć lat temu był jednym z wykładowców spotkania.

3 maja, o godzinie 10.00, w Somoninie rozpocznie się uroczystość poświęcenia sztandaru Oddziału Zrzeszenia Kaszubsko - Pomorskiego. Part w Somoninie jest jednym z nielicznych wiejskich oddziałów, który będzie miał swój sztandar. Pierwszą wsią, w której oddział Zrzeszenia otrzymał sztandar był Szemud.

3 maja przed kościołem w Żukowie odbędzie się festyn kaszubski organizowany przez miejscowy Oddział Zrzeszenia Kaszubsko - Pomorskiego. Na festyn zaprasza prezes oddziału Zbigniew Gruba.

3 maja odbędzie się uroczyste wręczenie medalu "Za zasługi dla miasta Rumi". Tegorocznym laureatem został zasłużony działacz Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego, wieloletni członek Zarządu Głównego i były prezes partiumskiego Ludwik Bach. Gratulujemy!

(ep)

Gôdómë pò kaszëbskù V

Lekcëjô XV

Jank. Nē ja, slédnā razā jesmē gôdłelē ò kaszëbsczich samôzwākach "ò" i "ù". Sā òne, jak wiémē, przēnôleżny do pòlsechich "o" i "u", jak tō je w słowach òkò, czē ùchò.

Mariczka. Jo, wiele lētrów "ò" mómē na przikłòd w tej sej ùżiwónym zwroce "òn abò òna mò òkò na kògòs".

Bernadka. Czasā cos taczégò nawetka sā zdòrzò, jak tē gòdòsz. Nē jo, zēlē równak chòdzy ò dwùgłosowē "ù" to nalòzómē je chòcbē w słowach: ùrma, kùla, mùlk ē jinszech.

Móntek. Niedòwno, przē leżnoscé òmówianiò apartnégò kaszëbsczégò "ē", jakno przikłòd bēlo podónē słowò "rek" (w pòlsechich znacēnkù "rak"). Taczich przikładów mómē, mészlā, wicy.

J. A zgòdzò sā. Pòrészil jes baro czekawā znankā. Pò pròwdze, jaczis dzél słów zacinającēch sā na szlabizā "ra" dòwno temù, bez dładzi czas, wētuszowòl ne pòczātkowē lētrē "ra" w szlabizā "re".

M. Ta cēcha je znónò niē le na Kaszëbach, ale tēz na Kòcewim czē nawetka głābi w Pòlsece, chòcbē na Mazowszim.

B. Nē jo, wezmē słowò reno. Kò wszētcē dokładno wiémē co òno òznòczò. Je to, jak sā docygom, tipòwi przikłòd tì gramaticzny znaczi.

Mtk. Abò, pòdobno brzēmi słowò rena. Pròwdā rzec, jò przòdē nawetka nie wiedzòl, że to chòdzy ò ranę pò pòlsku. Widzy mie sā, że coròz mni je ùżiwónē to słowò w fòrmie rena, chòc starszi jesz tak gòdaja.

J. Kò pewno. A wezmē òd te czasnik renie, czē partycyp reniony. Te słowa

colemało sā ùżiwónē jesz prawie w taczì pòstacēji.

M. Tak samò to wēzdrzi w przētròfkù Reduni. Wiém, że tak sā gòdò na reduńszē jezora - nad chtēmyma zresztā lezi mòja rodnò wies - nē i tēz na rzekā ò tì sami nazwie. Pò pòlskù rzecze sā Radunia.

B. To samò je w przìpòdkù nazw niechtēmēch wsów, jak Reduń w gminie Dzemiònē, chtēren pò pòlskù písóny je Raduń, czē Rekòwò w pùcczim i bētowsczim krēzu.

Mtk. Jak wa mie ròz gòda no Rekòwò, w pòlsechich zapisanim, do dzysa zachòwało kaszëbskā wersjā swòji nazwē, bò tak richtlich wzac, na wies z pòlska mia bē bēc písónò Rakowo.

J. Mòsz, chtòpie, czēsto pròwdā. Do tich słów z pāczātkòwim "re" a niē "ra" mòzēmē jesz dodac przikładowò remiā, redowac sā abò rechòwac.

B. Czāsto tēz, òsoblēwie na gbùrstwie, ùżiwò sā rzeczownika redto i tēz czasnika redłowac. Mészlā, że taczich przikładów bē jesz czilēs nalòz w mòwie Kaszëbów.

M. Gwēsno, że jo. Szkòda leno, że pòd wpliwā pālaszēznē niejedny Kaszëbi wēmówiāją je ju z pòczātkòwim "ra", jak rana czē radowac.

Mtk. To je pròwdā. Mē jednakò w najich lekcëjach bądzēmē sā trzēmac pròwdzēwie kaszëbsczich fòrm tich słów i tak bēdjemē je stosowac w lēteracczi kaszëbimie.

J. Tak je. Taczich drobnieszich òbòcznosćów, jak na wēmiana "ra" w "re", mómē w naszì mòwie dosē tēli. Ò niechtēmēch z nich pòwiémē sā w nastāpnēch ùczbach, a dzysò nama le jesz òstālo pòwiedzec:

Do ùzdrzeniò

Eugeniusz Pręcukòwsezi

Òb zymk na Kaszëbach

Jak swiat swiatem a Kaszëbi na Kaszëbach, tak najò kùltura a zwēczi bētē wiedzno sparłaczonē ze wsā. Kò krodzy bēlo do tich sprawów chłòpù z lądu, czē rēbòkòwi òd sztrādu, niżlē miastowim bükóm.

Bò czēje nawetka taczì Torfkaszëba przēcygnāl do miasta, tedē chùtkò jeden bez drēdzégò cheelē sztēfēròwac sā na miastowēch. Przēnācywelē sā do gòdēzi z wēsoka: a to pòlaszēznē, szprachē, czē nawetka do rusczégò zwēkù. Temù ù miastowēch je mało co kaszëbsczich zwēków, sā òne barzi ùsadzónē wedlē kaszëbsczégò lądu. A tej jesz jedno pòswiòdzcā. Òd lat iatecznēch, jak nen swiat je cywilizowony, to wiedzno bēl czas na robòtā a na òdpòcznieniē. Tak terò, pò zēmie ē Jastrach ù gbùrów kùnczi sā czas òdpòczinkù.

Zymk mò to do se, że wszēternòstkò na tim swiece, co miało swòj czas na òdpòcznieniē zēmā - przebudzwyd sā znòwù do zēcégò. Zemia òdleża sobie przēnòleżny czas, bē dali rodzēc. Wszelejaczē mòtē ē wiksze stwòrzātkā wēchòdajā ze zemi, czē zēmòwégò gniòzdowaniò na zymkòwi wid ē lēft a zér, wszētkò różno na swòj òrt. Roscēnē ē dzēwezāta mają sā do kwitnieniò, bē pòzni ùmajic nama zēcē kwiatowiznā. Ptòszēci, co przed mrozama nama fùrgnāiē tereskù nazòd z ceplēch stròn przēlatiwājā, bē zwiastowac swòjim spiwā zymkòwā nowinā.

Tedē, czēj pierszē ptòszēci przelecā a slunuszkò je coròz wēzi, je wòznò sprawa, jak mē pierszi ròz òbòczimē na zymkù bòcòna.

Jeżlē mdze òn stojācy - tedē zgnili naji chwēcy. Czēj widzymē te klekòta chòdzācégò pò łāce czē błotkach - tedē tegò lata mdzemē robilē, le tēli co mùszimē. A zēlē ùzdrzimē jak bòck lecy - znaczi, że bądzēmē baro robdecy.

Przē tì leżnoscé rzekā, że ò bòcònach je baro wiele przēpòwiòstków wiców. Na przimiòr pòzdrówk òd dzòtków jidze tak:

„Kle, kle, kle bòcònkù?

- cēz tē mòsz na ògònkù?

Malowónē dzēwezātkò, czē zesrónégò knòpika" abò „Miec wiksžégò ptòcha, jak bòcòna", to ò taczich, co sā būsniā nad jinszych.

Jakbē nie brac, je wòrt te ptòcha szònowac, bò w jinszych stronach jich ju ni ma, a jak Miemcē bòcòna ù naji widzā, to jaż gāba sā jima òdmikò.

A teròzka na gbùrszì òrt, doch pò zēmie ē Jastrach ù gbùra ten czas na wiòlgā zymkòwā robòtā. Czēj nie sygło sana a òstateczì słómē zbiegło na seczkā, tej gbùrze a pasturkòwie le wēzérēlē, czēj je ju pierszò tròwa, zēbē bēdło a jinszò chòwā wēnēkac na wēdā czē pażac.

W nen czas pasturze mielē fùl robòtē:

- a to dozerac òwce czēj sā bagnilē abò kòcēlē,

- a tedē mùszelē szēprowie òbstrzēgiwac je z welnē - pòtemù bēlo nēkaniē rogacēznē na wēdā.

Tej, czēj pasturze ju nēkelē bēdło bez wies, tak to so pòdspiwēlē:

„Paròhcē òrac, òrac

a karczmē nie pilowac,

bò karczma nie ùcecze

a slūnce rolā piecze.”

Nē, bēlo wiedzec, zēbē w nen czas grunť bēl zrēchtowóny do zaseniò, czē sadzeniò. A zēto, co łònszégò rokù bēlo zasónē sā ju robilo zelónē. Temù w nen zymkòwi czas gòdało sā: „Na swiātégò Wòjcecha - mò ju gbùr swòjā ùcechā”, abò „Czēj swiāti Jerzi schòwie kùrā w zēce - to zbòza bądze òbface”.

Na Marka (tj. 25 lžekwiata) je w przēpòwiòstkach przēbòczēnk co je do robòtē w pòlu. „Na swiātégò Marka - seje sā òstatnā jarkā”, „Sadzòj bülwē we wilējā sw. Marka - to bądze pòd krzòczkā miarka”. Na kùnc mész takā cēsniā,

„Zymk to taczì czas, zēbē mni pleskòtac wiele sā nie òbzerac, le do robòtē sā brac

Szrédrow Ben

Artur Jabłoński

„Wręjowanie dërch, a ùczbë wcale”

W pierwszym numerze „Nordy” w artykule „Czy jesteś Kaszubą”, Grzegorz Knopik podzielił się z czytelnikami tej gazety swoimi obawami co do przyszłości kaszubszczyzny. W sposób szczególny dotykając spraw języka kaszubskiego, który, co nie podlega dyskusji, jest najważniejszym wyróżnikiem tożsamości Kaszubów.

„Niewiele pomogą wysiłki Czcigodnych Profesorów Językoznawstwa z Uniwersytetu Gdańskiego, którzy marzą o wskrzeszeniu języka niejako „od góry”, tworząc kaszubskie lektoraty i pisząc słowniki. Niewiele to jednak da, gdy kaszubskim nie będą się posługiwać ludzie młodzi, mieszkający na Kaszubach” - zauważa autor wspomnianego artykułu, stawiając następujące pytanie: „Co dalej w takiej sytuacji?” i zastanawiając się czy odchodzenie kolejnych pokoleń Kaszubów od swojego języka jest procesem nieodwracalnym. Niejako w odpowiedzi na te pytania w kolejnym numerze „Nordy” Janusz Kowalski pisze o współczesnym znaczeniu słów „miecz, wid, wiara”, postulując m.in. powołanie katedry kaszubistyki „jako zaczątek Kaszubskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej i Kaszubskiego Uniwersytetu” oraz stworzenie kaszubskim dzieciom warunków do nauki rodzinnego języka i literatury.

Swego czasu, zafascynowany pięknem „błogosławionych krain południa” Francji, interesowałem się nieco XIX wiecznym „Odrodzeniem Prowansalskim”. Nie zorientowanym wyjaśniam, że mieszkańcy tego regionu dzisiejszego państwa francuskiego, po upadku Rzymu, jako pierwsi stworzyli nową cywilizację, a już w XI wieku ukształtowali prowansalski język literacki, który stał się narzędziem poezji wyśpiewywanej przez średniowiecznych trubadurów. Gdy jednak w wieku XIII szerzy się na tych terenach herezja Albigenów, pod pozorem krucjaty armia grabieżców z Północy niszczy bogatą kulturę Prowansalczyków, a ich język sprowadza na powrót do roli języka ludowego.

Dopiero wiek XIX przynosi wspomniane tu wcześniej „Odrodzenie”. Działania podjęte wówczas na rzecz języka i kultury prowansalskiej, a także ich tragiczny w gruncie rzeczy finał, mogą być dla nas dzisiaj przykładem i lekcją. Owo „Odrodzenie” nie zostało bowiem narzucone Prowansalczykom „od góry”, ale dokonano się przy współdziałaniu całej społeczności. Na jego czele stanął Frédéric Mistral - syn zamożnego chłopca, u bo-

ku którego stanęli młodzi poeci, pisarze. Siedmiu z nich powołało do życia „Związek Felibrów”, który przerodził się w ogólnoprowansalską organizację działającą na rzecz kultury swojego narodu.

Powstawać zaczęły słowniki, rozwijała się rodzima literatura i przez niemal 100 lat ukazywał się „Kalendarz Prowansalski”. A pierwszym zadaniem, jakie postawili przed sobą Felibrzy było ułożenie jednolitej ortografii dla wszystkich dialektów Południa. Jednocześnie zajęto się także oczyszczeniem języka z obecnych naleciałości. Czy dziś Kaszubi nie stoją przed taką samą potrzebą? Spór o kształt naszej Rodny Mowë ma długą historię. I rację miał chyba nieżyjący już pisarz kaszubski Jan Drzędźdon twierdząc, że nie rozwiążą go naukowe debaty. Tym bardziej rozwiązania nie przyniosą jakiegokolwiek formy narzucenia takiego, czy innego sposobu zapisu literackiej kaszubszczyzny. Ta bowiem ukształtować musi się dzięki piszącym po kaszubsku. Tym ostatnim jednak należy pomóc w ich tworzeniu wydając coraz to nowe tomiki poezji i prozy często zalegające szuflady. Dyskusyjne spotkania to za mało. Może zatem sięgnąć do wypróbowanego w XIX wiecznej Prowansji, ale także np. w Walii, sposobu organizowania zawodów poetów i pisarzy - promujących najlepszych, którzy pokażą, że literatura kaszubska nie skupia się w wąskim regionalizmie i nie sprowadza się jedynie do gawęd, legend i przypowieści. Mistral miał ambicję podniesienia literatury prowansalskiej do rangi literatury światowej. Jemu się udało - w 1905 roku za poemat „MIREIO” otrzymał Nagrodę Nobla, dlatego więc ma ta sztuka nie udać się nam. Lecz, by nie zabrakło piszących, by język nie umierał wraz z kolejno odchodzącymi pokoleniami, rzeczywiście potrzeba nam edukacji. Tragedią Felibrów był brak zgody na szkoły z językiem prowansalskim ze strony

francuskich władz oświatowych, co w efekcie wraz ze śmiercią F. Mistrala i jego towarzyszy doprowadziło do totalnego upadku idei „Odrodzenia”. W naszym przypadku wydaje się, że może być podobnie. Z jednej strony bowiem wciąż brak jest uregulowań prawnych, co do regionalizacji szkolnictwa, a z drugiego końca wydaje się, iż sami Kaszubi niewiele jeszcze robią w tej dziedzinie. Szczególnie dziwić może opór ze strony urzędów państwowych. A przecież czyż nie jest tak, jak głosili Felibrzy: „Zachowując Francji (Polsce) jeden z jej języków, zachowujemy jedno z jej bogactw! Ucząc nasze dzieci kochać i szanować swą wioskę, uczymy je tym samym miłości i szacunku do Wielkiej Ojczyzny”.

Nie ma jednak postępów w dziedzinie kultury, bez rozwijającej się gospodarności, która jak to określił przywoływany już w tym artykule Janusz Kowalski, jest naszym „mieczem”. Trzeba go jednak umieć dzierżyć. Wydaje się, że Kaszubi potrafią radzić sobie w obecnych warunkach ekonomicznych. Mało jest jednak przykładów wspierania przez naszych rodzimych biznesmenów działań mających na celu podniesienie naszej edukacji czy rozwoju ini-

cyjatyw kulturalnych. Cóż, ich efekty nie są wymierne i być może to sprawa, że tych właściwie dzierzących „miecz” jest tak niewiele. Podniesione tu przeze mnie kwestie nie są obce kaszubskim działaczom. Często bowiem rozważamy je w prywatnych czy też publicznych dyskusjach. Z reguły na tym jednak się kończy. Stąd tytuł tego artykułu oraz przywołany przykład prowansalskiego „Odrodzenia”. Na różne bowiem sposoby flirtujemy z kaszubskim regionalizmem, a tak rzadko z tych flirtów wyciągamy jakąkolwiek lekcję. Ja jednak wciąż mam nadzieję, że wreszcie zaczniemy się uczyć, choć być może raczej pozostanie po stronie wielkiego publicysty Stefana Kisielewskiego, który w jednym ze swych felietonów stwierdził, iż jednym z elementów naszej „duchowej malowniczości” jest „dziecięca wiara w to, że w naszej kochanej Polsce, uda się nam coś załatwić pisaniem artykułów, wygłaszaniem przemówień, wytykaniem błędów, zgłaszaniem logicznych projektów, dezyderatów, interpelacji, wniosków. Ale gdzie ta, ale gdzie ta, pan poeta...”.

Artur Jabłoński

Gryfowe fascynacje Franciszka Szczęsnego

Franciszek Szczęsny urodził się w 1946 roku w Kiełpinie koło Kartuz. Po ukończeniu szkoły podstawowej uczęszcza do kartuskiego Liceum Ogólnokształcącego im. H. Derdowskiego. Już tam - jak wspomina - rodzi się jego zainteresowanie pisaniem. Po studiach we Wrocławiu i Warszawie wraca na Kaszuby i podejmuje pracę w Gdańsku, jako żołnierz zawodowy. Oficer wojska polskiego Franciszek Szczęsny zaczyna pisać do gazet wojskowych.

W 1982r. otrzymuje III nagrodę w ogłoszonym przez wydawnictwo „Iskry” konkursie na debiut prozatorski za książkę pt. „Na przekór”. Jest to powieść ukazująca historię autentyczną „wartościowego w gruncie rzeczy człowieka, który staje się kryminalistą”.

W 1987r. na rynku księgarskim pojawia się kolejna pozycja Szczęsnego „W krainie Gryfa”. W książce

jej autor sięga do swych korzeni, do czasów powstania listopadowego, w którym brał udział jego praprzodek. Pisarz ukazuje w nim losy swej rodziny na tle wielkich wydarzeń historycznych: powstania styczniowego oraz I i II wojny światowej, mających niemały wpływ na bieg życia w rodzinnym Kiełpinie. Jest to cenna pozycja ukazująca los typowej kaszubskiej rodziny. Podobnie jest w przypadku następnej książki „Gryfowy szaniec” drukowanej w odcinkach w dwutygodniku „Gryf Kościński”. Pozycja czeka na całościową publikację.

Obecnie Franciszek Szczęsny mieszka w Gdańsku - Zaspie. Jest pułkownikiem wojska polskiego. Jego dom jest zawsze otwarty dla przyjaciół i znajomych z Kaszub, którzy mogą porozmawiać z gospodarzem, doskonale władającym mową naszych ojców.

Maria Sikora

NIE MDĀ PIŁ WIĄCY

Pólenie cygaretów i picie sznapsu to je jedna z nówikszych znórów, jakò trôpi nasz nóród. Wedle rozmajitých sóndażów, co dzesąti człowiek w Pòlsce nadùżiwò alkohòlu. To wnet nie je do pòmèsleniò.

Kòzdi z nas znaje wiele pitów. Wiele bëlných lédzy mùszì bez to cèrpiec pròwdzëwé ùcemiądzi. Jesz trudni je wèlèkarzëc kògòkòlwièk z tegò pòszedłta - chòroscè. Czasã jednakò to sã dô, tej tész wiedno trzeba próbòwac i miec nòdzejã na dobri rezultat. Mój drèch tész niedòwno próbòwòł ùdostac na dobrã drogã Tadeusza Pitawsczégò z Kòzëczkòwa. Pijòk to je nieskùnczony, chòc, chtò wié, mòże òn je ju skùnczony, bò czùt jem, że karowelè z nim do bòlecè, jaknoże miòł bëc czèsto mer. Nen drèch mój bët z nim nawetka zajachòny na zéńdzenié anonimòwèch alkohòlików, ale cèz z tegò czej pò piãc minutach pita wènekòt z zalè jak òparzony i scwierdzyl, że òn nie je zòdny alkohòlikã leno, że òn blòs so tak pòpijò. I wèz tu gadòj z taczim człowiekã.

Boleska z Szopów mia tész nen tòczel dècht całé zëcè ze swòjim chtòpã. Dzys, niebòròk, ju dòwno spi

na telińszim smàtòrzu. Chłòpiskò to bëtò pòtczëwé, ale co z tegò czej bez sznapsu to ani rusz wètrzimac ni mòg. Tak biatceskò gòspòdarkã trzima a mësła, jak bë swèjégò chtòpa wèrètac z ti straszny chërè. Wiadomò je, że bògòbójny lédze òstatnã nòdzejã wiedno jesz w ksãdzu maja, bez to mianowaùta Bolesa, bë do jegòmòsca szed sã wèspòwiadac. W kińcu, ùdatò ji sã namòwic chtòpa.

Niebòszczëk probòszcz baro dobrze znòł Bolesa i czej nen swòje grzèchë mù wèklarowòł, tak do nie zagòdòł ksãdz:

- "Słèchòczkòjle chtòpie, biatka twòja rakùje òd rena do wieczora kòzdegò dnia, nick dobrégò w zècyim nie ùzèje, a tè wiész blòs ztãpac nen sznaps i nic wiący. Pòwiédz le mie tu zarò, dècht tak jakbè przed samim Bògã Nòswiãtšim bë jes gòdòł, czè tè bądzesz pił jesz wiący, czè nie?!" Terò le mie tu gadòj, ale zarò!"

- "Ale ksãze probòszczu, pò pròwdze, tak jak mie Bóg je drodzì, jò nie mdã pił wiący, nè ale mni tész nie."

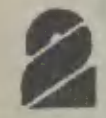
Antonów Jank

Kaszëbizna w mediach

Polskie Radio Gdańsk

Fale 67.85 i 103,7 MHz, niedz., g. 21.30-21.55, "Na bòtach i w bòrach", red. Leszek Szmidtke;

Telewizja Polska

Gdański program II i program III,

niedziela, g. 8.45-9.05., "Rodnò zemia". W audycji co 2 tygodnie w okresie X-VI kurs kaszëbiznè "Gòdómè pò kaszëbskù".

Lekeje ww. kursu drukujã:

- miesięcznik LESÓK
- dwutygodnik GRYF KOŚCIERSKI,
- tygodnik NORDA, dodatek do tygodników GONIEC RUMSKI i GONIEC WEJHEROWSKI
- tygodnik GAZETA KARTUSKA

W GK ponadto ukazują się felietony Damrocki i Manjijòczki po kaszubsku. Oprócz tego NASZ TYGODNIK "KARTUZY" drukuje kaszubskie felietony Jaromira pt. "Tak so mësza".

W innych pismach, ukazujących się na Kaszubach, nie ma stałych pozycji w rodnym mowie.

Kow.

Norda - Pismiono Kaszëbsczi Zemi

Dodòwk do Gońca Rumskiego i Gońca Wejherowskiego
Adresa redakcëji: Rumia, ul. Morska 15, tel. 712-447, w godz. 9⁰⁰ - 17⁰⁰
Redagùje karno: Eugeniusz Pryczkowski, Kazimierz Klawiter, jak tész Witold Bobrowski, Bogusław Breza, Ryszard Hinc, Bernard Hinz, Artur Jabłoński
Wèdòwca: Wydawnictwo "Rumina", drèk - "Rumina"

Pomoc dla recytatorów literatury kaszubskiej

Prawie przed ówierc wku działacze Koła Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego w Borzestowie i Łączyńskiej Hucie zainicjowali organizację konkursów recytatorskich "Rodnò mowa". Pierwszy odbył się w 1972 roku w Szkole Podstawowej w Borzestowie. Udział w nim wzięły wyłącznie dzieci z tej szkoły. Wówczas nawet nie przypuszczano, że impreza swoim zasięgiem rozrosnie się na całe Kaszuby, a nawet też na Kociewie. Oczywiście, rozpropagowywanie konkursu natrafiało na przeróżne opory przede wszystkim ze strony ówczesnych władz politycznych. Aktualnie, w konkursie biorą udział dzieci z trzech województw: gdańskiego, słupskiego i bydgoskiego. Odwieczni organizatorzy Brunon Cirocki i Antoni Czaja do dzisiaj są głównymi filarami corocznej majowej imprezy.

Właściwie od początku trwania konkursu odczuwano brak dobrych materiałów metodycznych. W 1979 wydano skromne opracowanie „Jak recytować po kaszubsku”. Niedawno przystąpiono do wydania porządnej publikacji, która miałaby wesprzeć opiekunów w przygotowywaniu uczniów do recytacji i przede wszystkim samych uczestników konkursu. Myśl tę urzeczywistniono książką o tytule „Domòcè słowo zwècznè”, która ukazała się zaledwie trzy tygodnie temu. Pozycja dedykowana jest wszystkim nauczycielom pracującym na Pomorzu i przyjacielom konkursu Rodny Mowë. Pomocą w realizacji przedsięwzięcia okazał się fundusz współpracy PHARE - Program Dialog

Społeczny, który to w ubiegłym roku ogłosił konkurs pod hasłem "Małe Ojczyzny". Gmina Chmielno wraz z Oddziałem Gdańskim ZK-P z powodzeniem wzięła w nim udział. Zuzyskanych pieniędzy gdański part wydał kasete magnetofonową z nagraniem powieścią Aleksandra Majkowskiego "Zècè i przigòdè Remusa" w adaptacji Zbigniewa Jankowskiego (można je nabyć w sklepie kaszubskim przy ul. Szewskiej w Gdańsku), zaś chmielenscy działacze przeznaczili pieniądze głównie na opracowanie omawianej książki. Koordynatorem prac redakcyjnych był Brunon Cirocki, zaś całość opracowali profesor Jerzy Treder wraz z córką mgr Justyną Treder (oboje z Wejherowa).

Najobszerniejszą częścią pozycji jest antologia wybranych utworów wierszem i prozą zaproponowana dla poszczególnych kategorii wiekowych recytatorów. Przedstawiono tu teksty trudno dostępne i o wysokiej wartości literackiej. Następny rozdział traktuje o kaszubszczyźnie literackiej i istniejącej literaturze. Dalej autorzy próbują przybliżyć warunki dobrej recytacji. Wreszcie koordynator publikacji przedstawia rys historyczny konkursów chmieleniskich.

Książka jest niezwykle cennym materiałem mającym jeszcze bardziej uszlachetnić rozwijające się majowe święto słowa kaszubskiego. Tą pozycją Oddział Chmieleniski ZK-P dołączył do grona partów prowadzących działalność wydawniczą i oby to jedyne dotychczas dzieło wydawnicze przyczyniło się do ugruntowania rodnej mowy wśród społeczności kaszubskiej.

(aj)

Józef Roszman w Rumi

W dniu 21.04.95 wystąpił w Rumi znany na Kaszubach gawędziarz Józef Roszman ze swoją kapelą. Występ odbył się w gościnnych progach Szkoły Podstawowej nr 8. Było ciasto i kawa, świetne gadki, muzyka i mam nadzieję, że występ zadowolił wszystkich obecnych i da początek następnym takim spotka-

niom. Dziękuję p. Dyrektor SP nr 8 za gościnność, wszystkim obecnym za przybicie i wielkie brawa dla Józka Roszmiana i jego kapeli. Szczególnie gorąco dziękuję p. Tadeuszowi Dominikowi za pracę, entuzjazm i zaangażowanie w przygotowaniu imprezy.

HR

Gòsce

dok. ze str.1

Okolo 97% mieszkańców Fryzji rozumie język fryzyski, ok. 70% umie mówić, 65% potrafi czytać, ale tylko 11% zna pismo języka - u nas chyba ok. 1%. W ok. 5% mediów pisanych zajmują teksty fryzyskie. Jest też teatr i telewizja. Fryzycy wydają ok. 100 książek rocznie. Są też czasopisma całkowicie fryzyskie. W szkołach podstawowych obowiązuje nauka języka fryzyskiego, który ma status drugiego języka urzędowego od 1994 roku. Olbrzymia większość Fryzycyków deklaruje tożsamość fryzyską. Są też tacy, którzy uważają się za Fryzów i Holendrów.

Największym problemem jest motywacja dzieci do uczenia się języka fryzyskiego, ale jest to zmartwienie także wiele większych grup etnicznych. Praktycznie, rzadko spotyka się żywy język,

którego zasięg wciąż się zmniejsza.

Jeśli chodzi o nazwy miejscowości to na tablicach umieszcza się je w takich językach w jakich żyje sobie gmina (samorząd).

Zapytałem gości czy dzisiaj w odczuciu powszechnym bycie Fryzycykiem to przedmiot dumy czy też raczej nie. Zaryzykowałem takie twierdzenie, że w odczuciu powszechnym, pozaelitarnym, bycie Kaszubą nie jest powodem dumy.

Otrzymałem odpowiedź, że pod tym względem wielu Fryzycyków ma dwie twarze. Są tacy, którzy czują się Fryzycykami jak i tacy którzy nimi są.

W maju, należy spodziewać się rewizyty delegacji kaszubskiej we Fryzji.

W Polsce delegację pilotował Tomasz Wieherkiewicz, językoznawca z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

K.Klawiter